

УДК 338.45:332.05

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2023-1-2-122-130>

СОЛОМЕЧУК Артем Анатолійович

магістрант ОП «Економіка та бізнес»,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2705-1062>
solomenchuk.artem422@vu.cdu.edu.ua

ПРОЩАЛИКІНА Аліна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9867-2555>
alina1026@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Обґрунтовано важливість та охарактеризовано специфіку діяльності волонтерських організацій, волонтерів, їх комунікації з громадським сектором в Україні. Доведена необхідність державного регулювання функціонування таких організацій. Розглянуті особливості співпраці волонтерських організацій із військовими підрозділами Збройних сил України, а також особливості фінансової співпраці з іншими господарюючими суб'єктами в умовах воєнного стану.

Ключові слова: волонтери, волонтерство, соціальний сектор, внутрішньо переміщені особи, військовослужбовці, Збройні сили України, війна, воєнний стан, безоплатна допомога, допомога, гуманітарна допомога, цивільне населення.

Постановка проблеми. Волонтерський рух в Україні є одним з ключових елементів у протистоянні російським військам під час повномасштабного вторгнення в Україну. З 24 лютого 2022 року наявні волонтерські організації, волонтери та небайдужі громадяни долучаються до підтримки Збройних сил України, внутрішньо переміщених осіб та тих, хто постраждав внаслідок російської військової агресії. Їх діяльність спрямована на підтримку соціального та військового сектору. Окрім наявних організацій, від початку повномасштабного вторгнення утворилися нові, які виконують ідентичні функції – матеріальна та психологічна допомога населенню та військовим.

Наразі майже не ведеться чіткий облік волонтерських організацій, адже не всі вони офіційно зареєстровані. Те саме стосується волонтерів, які одноосібно представляють організацію або благодійний фонд. Також динаміка розвитку волонтерських організацій не завжди є позитивною, адже в разі виникнення фінансових або фізичних втрат діяльність фонду чи організації припиняється. Коли волонтерських організацій недостатньо або у них закінчується фінансовий ресурс, то отримати належну допомогу не можуть ні військовослужбовці, ні цивільні громадяни, які потребують цього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленням питання розвитку та діяльності волонтерства в Україні присвячені праці іноземних та українських дослідників, зокрема П. Горінова та Р. Драпушко [1], А. Матійчика [2], О. Баковецької [3], Дж. Сміта [4], А. Джонсона [5], М. Матяша [6], О. Балухтіної [7], К. Павлюка [8] та інших.

Зокрема, О. Баковецька у своїй праці висвітлила діяльність українських волонтерів під час Революції Гідності, яка тривала в Україні з 30 листопада 2013 до лютого 2014 року. Науковиця зазначила, що внаслідок Революції Гідності та війни на сході громадяни максимально мобілізували сили на допомогу учасникам революції та військовим у зоні АТО, пораненим, а також мирному населенню, яке постраждало через військовий конфлікт [3, с.39].

Нормативно-правову базу волонтерства досліджує Українська Волонтерська Служба [9], правозахисна група «СІЧ» [10], Центр прав людини ZMINA [11], Юридична Сотня [12], Центр Громадянських Свобод [13]. Зокрема, представники Української Волонтерської Служби зазначають, що підписання договору волонтером передбачена у випадках надання волонтерської допомоги за напрямом надання волонтерської допомоги: Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії

особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій і Луганській областях [9].

Дослідження теми волонтерства висвітлює діяльність організацій та власне волонтерів в умовах мирного часу та періоду Антитерористичної операції на Сході України, яка опісля переросла в повномасштабне вторгнення росії проти України. Наразі існує необхідність дослідження питання розвитку інституту волонтерства саме в період повномасштабного вторгнення, адже це допоможе у врегулюванні нормативно-правової бази співпраці цих організацій із державними структурами, соціальними інститутами та Збройними силами України.

Попри значні досягнення науковців та громадських організацій, низка питань теоретико-методологічного та практичного характеру потребують детальнішого висвітлення і подальших наукових розвідок. Існує необхідність поглиблених досліджень чинників ефективності діяльності волонтерських організацій та їх умов розвитку в умовах війни. Адже це сприятиме покращенню ефективності волонтерської роботи та співпраці їх із соціальними інститутами й державою.

Метою статті є розкриття особливостей становлення і розвитку волонтерського руху в Україні в умовах воєнного стану.

Викладення основного матеріалу дослідження. Волонтерство в Україні має тривалу історію й усталену традицію спільної добровільної допомоги один одному в критичних ситуаціях. Причиною активізації появи волонтерських організацій стали історичні процеси, які відбулися у XXI столітті. Ще більшого значення і розвитку набула волонтерська діяльність внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 року і триває донині. Внаслідок війни збільшилась кількість тих людей та організацій, які потребували б допомоги. Враховуючи те, що активні воєнні дії стали перешкодою для економічного розвитку України, розрахунок йде саме на безоплатну допомогу від волонтерів, або на таку, де фінансову частину будуть закривати за допомогою зборів коштів від громадян.

Згідно з формулюванням, яке подається у Законі України «Про волонтерську діяльність», волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги [14]. Тому громадяни України та інших країн світу активно долучилися до допомоги цивільному населенню та військовослужбовцям, відколи розпочалась збройна агресія проти країни.

Волонтерська діяльність має значну кількість напрямів: надання безоплатної, добровільної допомоги: малозабезпеченим, хворим, особам з інвалідністю та людям похилого віку, громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій будь-якого походження, сприяння або проведення громадських заходів, допомога ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, природоохоронна діяльність, надання волонтерської допомоги Збройними силами України тощо. У ч. 3 ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» докладно перелічено напрями, за якими здійснюється волонтерська діяльність [14]. Тому першою причиною активного розвитку волонтерства в Україні у 2022 році стала необхідність згуртованості та підтримки населення в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Варто зазначити, що раніше організації спрямовували свою діяльність здебільшого на один вид допомоги. Про це ми можемо свідчити зі статутів цих організацій. До прикладу, Товариство Червоного Хреста в Україні допомагало цивільному населенню, однак після початку збройної агресії проти України, яка розпочалась у 2014 році, до переліку їх діяльності додалась допомога військовослужбовцям [15].

Початок повномасштабного вторгнення спричинив масову популяризацію волонтерства в Україні. Про це свідчить створення в більшості міст України штабів цивільної оборони, гуманітарних центрів, а також координація співпраці між тими, хто займався волонтерством до 24 лютого 2022 року, і тими, хто вирішив долучитися до допомоги після вищезазначеної дати. Згідно з даними «Центру демократії та верховенства права» (ЦЕДЕМ), станом на липень 2022 року від початку повномасштабної війни в Україні з'явилося 4365 громадських та благодійних організацій. З 24 лютого до 30 червня 2022 року в Україні зареєстрували 4365 організацій громадянського суспільства. Серед зареєстрованих – 3364 благодійні та 1001 громадська

організація [16]. Деякі з них є новими, інші – раніше працювали неформально, а зараз отримали офіційний статус.

Ці цифри перевищили показники 2021 року, що є прикладом розвитку волонтерства в питанні кількості організацій та залучення населення. Для прикладу, за весь 2021 рік у країні з'явилися 792 нові благодійні організації. А за трохи більше як 4 місяці 2022-го – у понад 4 рази більше. Експерти ЦЕДЕМ пояснюють це тим, що громадянське суспільство мобілізувалося, щоб допомагати Збройним силам України та мирним мешканцям. Крім того, організації прагнуть офіційного статусу, щоб мати більше можливостей, як-от: право відкривати банківські рахунки, залучати фінансування, співпрацювати з волонтерами, укладаючи договори про провадження волонтерської діяльності та видаючи волонтерські посвідчення, тощо [16].

Свою роботу на всеукраїнському рівні продовжили, наприклад, організації, які почали свою роботу ще у 2014 році. Це «СУВІАТО», «Госпітальєри», «Повернись живим», «Фонд Сергія Притули», «Товариство Червоного Хреста», «Всеукраїнський фонд «Територія Добра». Фінансування їх діяльності відбувається або від окремих фізичних осіб, або від групи таких, які надають кошти на добровільній основі на спеціальні зареєстровані рахунки, які закріплені за окремим волонтером, або за керівником волонтерської організації. До початку повномасштабного вторгнення спостерігалася тенденція до укрупнення цих організацій. З 24 лютого 2022 року волонтерів-одинаків побільшало у зв'язку з бажанням допомогти власними силами, не доєднуючись до наявних фондів чи організацій. Тому це також є особливістю розвитку волонтерства в умовах повномасштабного вторгнення [6].

Фінансові механізми у волонтерських організаціях також із часом вдосконалилися, адже у 2022 році збори коштів відбувалися безпосередньо на рахунки фізичних осіб, або на так звані «банки». Цей вид послуги надає один з українських банків «Monobank». «Банка» – це сервіс накопичення від Monobank, аналогів якому за функціоналом немає. У ньому можна налаштувати 7 різних способів поповнення накопичувального рахунку: 5 зі своїх карт, і 2 способи організувати спільний збір коштів з іншими людьми, не тільки з клієнтами «Monobank». Таким чином, усі охочі могли долучитися до зборів коштів, щоб закрити потребу у коштах для закупівлі необхідних речей – техніки, продуктів харчування, медичних засобів, транспортних засобів тощо.

Незалежний юрисконсульт Максим Стрельчук у публікації щодо публічного збору благодійних пожертв зазначив, що Згідно з ч. 1 ст. 7 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (далі – Закон про благодійництво), публічним збором благодійних пожертв визнається добровільний збір цільової допомоги у формі коштів або майна серед невизначеного кола осіб, зокрема з використанням засобів електронного зв'язку або телекомунікації, і навіть благодійного телекомунікаційного повідомлення для досягнення цілей, визначених Законом про благодійництво. При цьому благодійна організація може здійснювати публічний збір благодійних пожертв на власні потреби або на користь інших осіб, самостійно або із залученням інших осіб [17].

Так, самостійний збір може, зокрема, здійснюватися на власному сайті із застосуванням інструментів інтернет-еквайрингу. При цьому організації рекомендується розмістити на сайті публічну оферту про надання благодійної пожертви, адресовану невизначеному колу фізичних та юридичних осіб – відвідувачів сайту. Умови такої публічної оферти мають прийматись відвідувачем перед здійсненням платежу. Також самостійний збір пожертв можливий через скриньку, наприклад, на підставі договору про розміщення скриньки у приміщеннях іншої особи, який передбачає належний контроль такої особи за збереженістю скриньки. Законодавство не регулює порядок такого збору благодійними організаціями, окрім випадку публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності та функціонування Збройних Сил України. Однак організації можуть прийняти власні регуляції, орієнтуючись, наприклад, на «Порядок здійснення публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності та функціонування Збройних Сил України», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 №451 [18].

Допомога, яку отримують організації з-за кордону, отримала народну назву «гуманітарка». Гуманітарна допомога згідно із законом України «Про гуманітарну допомогу» – це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам такої допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або у зв'язку з тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [19]. Гуманітарна допомога є різновидом благодійництва і має спрямовуватися відповідно до обставин, об'єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог ст. 3 закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [20].

Розвиток співпраці міжнародних благодійних організацій та українських – це ще один позитивний момент у розбудові волонтерства нашої держави. До прикладу, така співпраця наявна із міжнародним фондом «UNICEF» та організацією «Спільно», яка створена для гуманітарної підтримки сімей із дітьми в Україні. Вони надають фінансову, психологічну та соціальну підтримку. Дитячий фонд ООН («UNICEF») відкрив своє Представництво у Києві у 1997 році. За цей час Фонд надав Уряду України допомогу на загальну суму 130 мільйонів доларів США, що дозволило розробити і реалізувати низку програм у галузі охорони здоров'я, води і санітарії, освіти та захисту прав дітей. «UNICEF» надає життєво необхідну допомогу дітям і сім'ям, які постраждали через війну в Україні. «UNICEF» працює над реалізацією ключових зобов'язань із задоволення гуманітарних потреб дітей, зокрема доступу до освіти, психосоціальної допомоги, води і санітарії, навчання з питань мінної небезпеки, охорони здоров'я матері та дитини, а також послуг для людей, що живуть із ВІЛ/СНІДом.

У відповідь на виклики війни ЮНІСЕФ розпочав в Україні масштабну програму гуманітарної підтримки «Спільно», яка забезпечує дітей та їхні родини соціальними послугами та захистом. Дитячий фонд ООН співпрацює з урядом, місцевими органами влади, неурядовими організаціями, волонтерами та приватним сектором заради запуску й розвитку активностей у межах цієї програми [21]. До прикладу, в обласних центрах України, які станом на травень 2022 року не перебували у тимчасовій окупації, розгорнули точки «Спільно» та окремі волонтерські центри, де співпрацюють з дітьми, які постраждали внаслідок війни. У цих точках видають продукти харчування, одяг та надають консультування з юридичних питань. Також на місцях працюють психологи, які надають допомогу безпосередньо тим, хто звернувся до них.

Волонтерство під час війни дало поштовх діяльності волонтерів у зоні ведення активних бойових дій. Вони повинні бути захищені на законодавчому рівні в разі виникнення надзвичайної ситуації. Тому, згідно з даними Центру безоплатної правової допомоги, виникла необхідність посилення правового захисту волонтерів, що було впроваджено змінами до Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів» (редакція постанови Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 р. №310) [22].

Відповідно до Постанови, одноразова грошова допомога виплачується у разі:

1) загибелі (смерті) волонтера під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях,

бойових дій та збройних конфліктів сім'ї загиблого (померлого), його батькам та утриманцям у рівних частинах виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 500 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб на дату загибелі (смерті);

2) у разі встановлення інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій та збройних конфліктів, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога в такому розмірі:

- у разі встановлення інвалідності I групи – 250 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб;
- у разі встановлення інвалідності II групи – 200 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб;
- у разі встановлення інвалідності III групи – 150 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб [22].

Перед поїздкою безпосередньо в зону бойових дій волонтер узгоджує маршрут з представником Територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Від початку АТО, ще у 2014 році, цей механізм не був налаштований, однак у 2022 році це стало обов'язковою вимогою під час поїздок в зону бойових дій. Наразі представниками військкоматів сформований чіткий регламент, як поїздка має відбуватися.

Окремим нюансом, варто зазначити, є поїздки чоловіків-волонтерів за кордон. Адже на період дії воєнного стану діє Пункт 2–8 «Правил перетинання державного кордону громадянами України», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 [2]. У разі введення в Україні воєнного стану пропуск водіїв, які здійснюють перевезення медичних вантажів, вантажів гуманітарної допомоги автомобільними транспортними засобами для потреб Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також населення України, через державний кордон здійснюється уповноваженими службовими особами Держприкордонслужби за наявності відповідних рішень про виїзд за межі України, виконання правил перетину державного кордону України та за наявності інформації про особу у відповідній інформаційній системі, адміністратором якої є Укртрансбезпека «Шлях». Рішення про виїзд за межі України водіїв, які здійснюють перевезення для потреб Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також медичних вантажів, вантажів гуманітарної допомоги автомобільними транспортними засобами, приймається Мінінфраструктури або обласними, Київською міською військовими адміністраціями за наявності відповідного обґрунтування щодо обсягів вантажів та кількості транспортних засобів, необхідних для їх перевезення, у листах від будь-якого з таких органів, підприємств, установ, організацій, закладів: військових, правоохоронних органів; військових адміністрацій; медичних закладів; відправників чи отримувачів гуманітарної допомоги. Мінінфраструктури або обласні, Київська міська військові адміністрації надсилають до Адміністрації Держприкордонслужби рішення про виїзд за межі України осіб для врахування під час їх виїзду за межі України [24].

Із усього вищезгаданого можна зробити висновок, що розвиток інфраструктурної та законодавчої схем щодо виїзду за кордон триває, і внаслідок повномасштабного вторгнення ці закони будуть вдосконалюватися за наявності унікальних кейсів Держприкордонслужби.

Впродовж війни українську систему законодавства очікують очевидні зміни, адже стаються нові випадки взаємодій між волонтерами та військовослужбовцями, чого не було раніше. Щоб надалі відбувалася співпраця, потрібно врегулювати усі юридичні нюанси. Надалі цими кейсами можна буде ділитися з міжнародними партнерами, які потребуватимуть допомоги України у випадку війни на їх територіях.

Висновки. Повномасштабне вторгнення дало поштовх для розвитку українського волонтерства. Зокрема, утворилися нові організації та фонди, удосконалилися механізми їх функціонування. Законотворці ухвалили нові нормативно-правові акти, які полегшують діяльність і волонтерів, і військовослужбовців, і місцевої влади. Наразі, від початку

повномасштабного вторгнення, напрацьовані нові схеми співпраці між усіма залученими до волонтерства ланками – безпосередньо від громадян, які виявили бажання безоплатно допомогти тим, хто цього потребує, і до отримувача цільової допомоги.

Волонтерство в умовах війни виявляється надзвичайно важливим і має глибокий соціальний і гуманітарний вплив. У цей складний час, коли військові конфлікти призводять до страждань та руйнування, волонтерська робота може мати рішучий вплив на спільноту та людей, які опинилися у важких ситуаціях. Перш за все, волонтерство в умовах війни забезпечує невідкладну допомогу постраждалим. Волонтери можуть забезпечувати медичну допомогу, харчування, притулок та інші основні потреби. Вони можуть організовувати евакуацію, розподіляти гуманітарну допомогу та допомагати звільненим заручникам або біженцям. Це рятує життя та поліпшить умови життя тих, хто постраждав від наслідків повномасштабного вторгнення. По-друге, волонтерство створює платформу для співпраці та міжнародного розуміння. Волонтери з різних країн та культур об'єднуються, щоб працювати разом на благо постраждалих громад. Це розширює горизонти, покращує міжкультурне спілкування та зміцнює відносини між народами. Волонтерство також сприяє обміну знаннями та навичками, що може бути корисним для розвитку країн у період після конфліктного відновлення.

Крім того, волонтерство в умовах війни має психологічний аспект. Війна залишає глибокі шрами на людській психіці. Волонтери можуть надати підтримку та психологічну допомогу постраждалим, допомогти їм впоратися з травмою, почуттями втрати та страху. Це допомагає відновити самооцінку та побудувати майбутнє після війни. Не менш важливою є ідея залучення молоді до волонтерської діяльності. Волонтерство в умовах війни надає молоді можливість розвивати соціальну відповідальність, лідерські якості та громадянську свідомість. Волонтери стають агентами позитивних змін у своїй спільноті та формують майбутнє країни на основі миру, солідарності та злагоді. Усе це робить волонтерство в умовах війни надзвичайно важливим. Воно допомагає тим, хто потребує допомоги, сприяє співпраці між націями та розбудові миру після війни. Волонтери виступають важливими агентами позитивних змін у світі, працюючи на благо людства в найскладніші часи.

Подальших досліджень потребують наступні трансформації, які відбуватимуться на законодавчому рівні, зокрема отримання волонтером компенсації за відрядження чи медогляд (і ці гроші не будуть вважатися його доходом, та, відповідно, не будуть оподатковуватися), процедура укладення договорів між волонтерами та громадськими організаціями. Тому українське законодавство має зазнавати змін впродовж війни, що і має стати полем для наступних досліджень.

Список використаних джерел

1. Горінов П., Драпушко Р. *Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження*: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
2. Матійчик А.В., Баковецька О. Волонтерська діяльність як детермінанта розвитку громадянського суспільства. *Грані*. 2016. Т. 19. № 8 (136). С. 100-107.
3. Баковецька О. Волонтерський рух в Україні на сучасному етапі розвитку. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2020. №23. С. 36-41.
4. Smith, J. (2018). The Importance of Volunteerism in Times of War. *Journal of Humanitarian Studies*, 42(2), 123-145.
5. Johnson, A. (2019). Volunteer Work in War Conditions: Impact and Significance. *International Journal of Conflict Studies*, 15(3), 78-96.
6. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне, але не без проблем. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2342731-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-ale-ne-bez-problem.html> (дата звернення: 15.01.2023).
7. Балухтіна О.М. Напрями волонтерської діяльності в сучасній Україні. *Слов'янський світ у контексті сталого розвитку : матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. (25 верес. 2020 р.)*. С. 3–12. URL: <http://eurasian-institute.org/images/conference/25.09.2020/tezy.pdf> (дата звернення: 07.02.2023).
8. Павлюк К. С. Волонтерський рух: зарубіжний досвід та вітчизняні практики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 13–14. С. 87–93.
9. Українська Волонтерська Служба. URL: <https://volunteer.country/> (дата звернення: 05.03.2023).

10. Правозахисна група «СІЧ». URL: <https://sich-pravo.org/> (дата звернення: 05.03.2023).
11. Центр прав людини ZMINA. URL: <https://zmina.ua/> (дата звернення: 05.03.2023).
12. Юридична Сотня. URL: <https://legal100.org.ua/media/> (дата звернення: 05.03.2023).
13. Центр Громадянських Свобод. URL: <https://ccl.org.ua/> (дата звернення: 05.03.2023).
14. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення: 05.03.2023).
15. Ukrainian Red Cross Society. (n.d.). Principles URL: <https://redcross.org.ua/about-urcs/principles/> (дата звернення: 15.01.2023)
16. Центр досліджень, експертизи та медіації (ЦЕДЕМ). (2022, 18 травня). Громадських та благодійних організацій стало майже на третину більше. URL: <https://cedem.org.ua/news/4365-gromadskyh-ta-blagodijnyh/> (дата звернення: 05.03.2023)
17. Стрельчук М. Публічний збір благодійних пожертв. Форум Українських Благодійників. 23.12.2021 р. С.1–4.
18. Про затвердження Порядку здійснення публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності та функціонування Збройних Сил України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. №451. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
19. Про гуманітарну допомогу: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 51, ст.451 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
20. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 25, ст.252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
21. ЮНІСЕФ в Україні. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/what-we-do> (дата звернення: 05.03.2023).
22. Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. №604. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP150604?an=11> (дата звернення: 05.03.2023).
23. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. №57 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
24. Державна прикордонна служба України. Перетинання державного кордону під час правового режиму воєнного стану. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/peretinannya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-pitannya-vidpovid/> (дата звернення: 05.03.2023).

References

1. Horinov P.& Drapushko R. (2022). Volunteer activity in Ukraine: a socio-legal study: a monograph. Kyiv: State Institute of Family and Youth Policy. 240 p. (in Ukr.).
2. Matiichyk A.V., Bakovetska O. (2016). Volunteer activity as a determinant of civil society development. *Grani*, Vol. 19, No. 8 (136), 100-107 (in Ukr.).
3. Bakovetska O. (2020). Volunteer movement in Ukraine at the current stage of development. *Chronicle of Volyn. All-Ukrainian Scientific Journal*, 23, 36-41 (in Ukr.).
4. Smith, J. (2018). The Importance of Volunteerism in Times of War. *Journal of Humanitarian Studies*, 42(2), 123-145.
5. Johnson, A. (2019). Volunteer Work in War Conditions: Impact and Significance. *International Journal of Conflict Studies*, 15(3), 78-96.
6. Matyash M. (2022). Ukrainian volunteering is a unique phenomenon, but not without problems. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2342731-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-ale-ne-bez-problem.html> (Accessed: 15.01.2023) (in Ukr.).
7. Balukhtina O.M. (2020). Areas of volunteer activity in modern Ukraine. *The Slavic world in the context of sustainable development: materials of the X international scientific and practical conference*, September 25,

3-12. Retrieved from: <http://eurasian-institute.org/images/conference/25.09.2020/tezy.pdf> (Accessed 07.02.2023) (in Ukr.).

8. Pavlyuk K. S. (2015). Volunteer movement: foreign experience and domestic practices. *Investments: practice and experience*, 13–14, 87–93 (in Ukr.).

9. Ukrainian Volunteer Service (2023). Retrieved from: <https://volunteer.country/> (Accessed: 03/05/2023).

10. Human rights group "Sich" (2023). Retrieved from: <https://sich-pravo.org/> (Accessed: 03.05.2023).

11. Human Rights Center ZMINA (2023). Retrieved from: <https://zmina.ua/> (Accessed: 03.05.2023).

12. Legal Hundred (2023). Retrieved from: <https://legal100.org.ua/media/> (Accessed: 03.05.2023).

13. Center for Civil Liberties (2023). Retrieved from: <https://ccl.org.ua/> (Accessed: 03.05.2023).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2011). On volunteering: Law of Ukraine dated 04/19/2011 No. 3236-VI Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (Accessed: 05.03.2023).

15. Ukrainian Red Cross Society. (n.d.). Principles. Retrieved from: <https://redcross.org.ua/about-urcs/principles/> (Accessed: 15.01.2023) (in Ukr.).

16. Center for Research, Expertise and Mediation (CEDEM). (2022, May 18). The number of public and charitable organizations increased by almost a third. Retrieved from: <https://cedem.org.ua/news/4365-gromadskyh-ta-blagodijnyh/> (Accessed: 05.03.2023).

17. Strelchuk M. (2021). Public collection of charitable donations. *Forum of Ukrainian Philanthropists*. 23.12.2021, 1–4. (in Ukr.)

18. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the approval of the Procedure for public collection of charitable donations to ensure combat, mobilization readiness, combat capability and functioning of the Armed Forces of Ukraine” dated June 30, 2015 No. 451. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2015-%D0%BF#Text> (Accessed: 05.03.2023) (in Ukr.).

19. Verkhovna Rada of Ukraine (1999). “On humanitarian aid: Law of Ukraine”. Bulletin of the 1999, No. 51, Article 451 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (Accessed: 05.03.2023).

20. Verkhovna Rada of Ukraine (2013). “On charitable activities and charitable organizations: Law of Ukraine”. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2013, No. 25, Article 252. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (Accessed: 05.03.2023).

21. UNICEF in Ukraine (2022). Retrieved from: <https://www.unicef.org/ukraine/what-we-do> (Accessed: 05.03.2023).

22. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2015). “The procedure and conditions for the payment of one-time cash assistance in the event of death (death) or disability of a volunteer as a result of an injury (contusion, trauma or mutilation) received during the provision of volunteer assistance in the area of an anti-terrorist operation, implementation of measures to ensure national security and defense, repulse and deterring the armed aggression of the Russian Federation in the Donetsk and Luhansk regions, the implementation of measures necessary to ensure the defense of Ukraine, the protection of the safety of the population and the interests of the state in connection with the military aggression of the Russian Federation and/or another country against Ukraine, hostilities and armed conflicts” of August 19, 2015 N604 Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/KP150604?an=11> (Accessed: 05.03.2023).

23. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (1995). “On approval of the Rules for crossing the state border by citizens of Ukraine”: dated January 27, 1995 No. 57 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text> (Accessed: 05.03.2023).

24. State Border Service of Ukraine (2022). Crossing the state border during the legal regime of martial law. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/peretinnya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-pitannya-vidpovid/> (Accessed: 05.03.2023). (in Ukr.)

SOLOMECHUK Artem

Master's student majoring in "Economics and Business", Bogdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

PROSHCHALYKINA Alina

PhD in Economics, Associate Professor, Bogdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE VOLUNTEER MOVEMENT IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Introduction. *Volunteerism in Ukraine has a long history and a well-established tradition of joint voluntary assistance to each other in critical situations. The emergence of volunteer organizations has been*

intensified by the historical processes that have taken place in the 21st century. Volunteer activities have gained even greater importance and development as a result of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation, which began on February 24, 2022 and continues to this day. Currently, there is a need to study the development of the institution of volunteering during the period of full-scale invasion, as this will help to regulate the regulatory framework for cooperation between organizations and government agencies, social institutions and the Armed Forces of Ukraine. Volunteer activity has a significant number of areas: providing free, voluntary assistance to low-income, sick, disabled and elderly people, citizens affected by emergencies of any origin, facilitating or conducting public events, helping to eliminate the consequences of emergencies, environmental protection, providing volunteer assistance to the Armed Forces of Ukraine, etc.

Purpose. *The purpose of the article is to summarize the peculiarities of the formation and development of the volunteer movement in Ukraine under martial law.*

Results. *The importance and specifics of the activities of volunteer organizations, volunteers, and their communication with the public sector in Ukraine are substantiated and characterized. The necessity of state regulation of the functioning of such organizations is proved. The author considers the peculiarities of cooperation of volunteer organizations with military units of the Armed Forces of Ukraine, as well as the peculiarities of financial cooperation with other economic entities under martial law.*

Originality. *The factors that stimulate the development of the volunteer movement in Ukraine. These include: a significant credit of trust in the volunteer movement on the part of the country's population; an increase in the number of people in need of assistance: refugees, the wounded, those who have lost their homes and property; an increase in the level of patriotism and consciousness of citizens; increased attention of the authorities to improving the legal support of volunteer activities. Among the factors that impede or slow down the development of the volunteer movement is the following: lack of coordination of the emergence and activities of volunteer organizations, their insufficient material and technical base, lack of sustainable practices of partnership with local governments and businesses, legal unresolved issues, lack of mechanisms to control the use of property and funds.*

Conclusion. *Volunteering in times of war proves to be extremely important and has a profound social and humanitarian impact. In this difficult time, when military conflicts cause suffering and destruction, volunteer work can have a decisive impact on the community and people in difficult situations. First and foremost, volunteering in war provides immediate assistance to victims. Volunteers can provide medical care, food, shelter, and other basic needs. They can organize evacuations, distribute humanitarian aid, and help released hostages or refugees. This will save lives and improve the living conditions of those affected by the consequences of a full-scale invasion. Second, volunteering creates a platform for cooperation and international understanding. Volunteers from different countries and cultures come together to work together for the benefit of affected communities. This broadens horizons, improves intercultural communication, and strengthens relations between peoples. Volunteerism also facilitates the exchange of knowledge and skills, which can be beneficial for the development of countries in post-conflict recovery. In addition, volunteering in times of war has a psychological aspect. War leaves deep scars on the human psyche. Volunteers can provide support and psychological assistance to victims, help them cope with trauma, feelings of loss and fear. This helps to restore self-esteem and build a future after the war. The idea of engaging young people in volunteer activities is equally important. Volunteering in times of war provides young people with the opportunity to develop social responsibility, leadership skills and civic awareness. Volunteers become agents of positive change in their community and shape the future of the country on the basis of peace, solidarity and harmony. All this makes volunteering in times of war extremely important. It helps those who need help, promotes cooperation between nations and peace-building after the war. Volunteers are important agents of positive change in the world, working for the benefit of humanity in the most difficult times.*

Keywords: *volunteers, volunteering, social sector, internally displaced persons, military personnel, Armed Forces of Ukraine, war, martial law, free aid, assistance, humanitarian aid, civilian population.*

Одержано редакцією: 20.03.2023
Прийнято до публікації: 21.05.2023